

Atqui hæc sunt, quæ adipisci homines volunt, eaque de causâ divitias, dignitates, regna, gloriam, voluptatesque desiderant, quod per hæc sibi sufficientiam, reverentiam, potentiam, celebritatem, lætiātiamque credunt esse venturam. Bonum est igitur, quod tam diversis studiis homines petunt: in quo quanta sit¹⁸ naturæ vis,¹⁹ facile monstratur, cùm²⁰ licet varia dissidentesque sententiae, tamen²¹ in deligendo boni fine consentiunt.

INTERPRETATIO.

a affectionibus. b summo bono.

NOTE.

conficit, homines h̄ic non errare nisi assumptione. De verbo sequestrari supra dictum est.

18. Vis nature.] Nempe idea naturæ liter insita mentibus humanis: in quâ unusquisque videt comprehensum, quod prædictis propositionibus afferitur.

19. Facile monstratur.] Saltem à consequentibus, sive ut Philosophi loquuntur, à posteriori.

20. Licet varia dissidentesque sententiae.] Prædictæ nimiriū assumtiones.

21. In deligendo boni fine consentiunt] Propter prædictam summi boni ideam unicuique insitam, ratione cuius prædictæ propositiones sunt: ut s̄p̄ius dictum est: usque adeo ut in cæteris, sic in homine finis ad ortum debet recurere.

METRUM II.

QUOD dicitur Pindaricum. Est autem Carmen constans ex uno genere versuum, quorum quilibet quatuor pedes habet, sed tantâ libertate dispositos, ut unusquisque nunc spondeus, nunc dactylus, nunc anapestus, nunc trochæus esse possit.

ARGUMENTUM.

QUAMVIS naturalem leonum, avium, plantarumque indolem expellas, hæc instar Solis ab occasu ad ortum remeantis, recurrat, finem principio junctura.

QUANTAS rerum flectat habetas
Natura potens, quibus immensum
Legibus orbem provida servet,
Stringatque ligans irresoluto
Singula nexus, placet arguto
Fidibus lentis promere cantu.

INTERPRETATIO.

Volo argutè canere chordistardis, quan- | spiciens tutetur mundum ingentem, conti-
tas inclinationes rerum natura potens ver- | neatque omnia connectens vinculo indissolu-
bitati, & quibus legibus eadem natura pro- | bili.

NOTE.

1. *Habenæ.*] Habenæ propriè dicuntur de equis, quippe quos his instrumentis ad nutum habemus tractamusque. Quod autem equi habenis huc illicet flectantur, factum est, ut habenæ dicantur modò de legibus, quibus res cæteræ reguntur; modò de ipsis rerum inclinationibus, quibus tamquam frenis, res ipsæ flectuntur. Sic Tullius de amic. *commodissimum est*, inquit, quām laxissimas habenas habere amicitia, quas vel adducas cùm velis, vel remittas. Sic etiam Virg. *Aeneid.* 12. v. 498.

Terribilis savam nullo discrimine eadem suscitat, irarumque omnes effundit habenas.

2. *Natura potens.*] Natura, quod dicatur à nasci, idem est quod principium: quare ut principium sic Natura multiplicis generis. Hic Deus est, à quo primæ rerum omnium inclinationes, ut à primo principio oriuntur. Sic Tullius 2. de nat. D. *Natura*, inquit, est, que continet mundum omnem eumque tueatur. Sic Lucret 1. 1.

Denique ni minimas in partes cuncta resolvi

Cogere consuefet rerum natura creatrix.

2. *Quibus legibus.*] Ut enim corporibus ad movendum, sic mentibus ad cogitandum suæ sunt leges, ab eo, à quo res istæ habent primum ut moveantur & cogitent, Conditore constituta: quare

Validis quondam viribus acta
Pronum flectit virga cacumen :
Hanc si curvans dextra remisit ,
30. Recto spectat vertice cœlum.
Cadit Hesperias Phœbus in undas ;
Sed secreto tramite rursus
Currum solitos vertit ad ortus.

INTERPRETATIO.

*Qui ramus olim coactus forti robore , de-
mitit ad terras verticem curvatum , hic ,
bestiam atque manus flectens laxavit illum ,
respicit cœlum cacumine erecto . Sol labitur*

*in aquas vespertinas : at iterum detorques
plaustrum ad orientem consuetum , occultâ-
viâ.*

NOTE.

adesse diceretur. Nimirum cavea cætraque corpora , quibus inclusa circundatur , sic mutant vias , quibus animi five spiritus diffundi solent , ut hi spiritus otiosi videantur. At ubi recens aut color , aut sonus , aut odor umbrosi nemoris ad cerebrum usque diffusus aut ratiū densavit , aut relaxavit densum , tunc mutatis meatibus vertuntur cursus animorum , ita ut his & alæ ad saltandum , & pedes ad proterendas escas , & fames ad susurrandas sylvas commoveantur. Ovid. l. 2. de ponto , Eleg. 4.

*Cum bene sint clausa cavea Pandione
nata ,*

Nittitur in sylvas quaque redire suas.

27. Validis viribus acta virga. | III. Philosophia prædictum ob finem argumentatur à plantis , quibus inest vis illa , quam philosophi elæsticam vocant *virtus de ressort* ; quæque in hoc versatur , quod corpus compressum tensum ve ultro citroque quæ minus resistitur , factâ libertate resiliat. Hæc virtus occurrit non solùm in quibusdam metallis , verum etiam in pluribus plantis : quare si virga hujus generis recto speßans vertice cœlum , ad terram majori dextra virtute curvetur , eadem , factâ redeundi facultate , ad cœlum recurrit.

31. Cadit hesperias Phœbus in un-
das , &c. | IV. Philosophia hanc ob
causam argumentatur à sole , quem

Poëta fabulantur occidentem fese in un-
das æquoreas condere , ut pulvere cæ-
trisque fôrdibus , quas per diem contra-
ixerit , purgatus , manè purior oriatur.
Hesperia undæ sive vespertinae dicun-
tur ab Hespero , sive stellâ , quæ pri-
ma post occasum Solis nobis appetet.
Phœbus verò , Sol dicitur à Græco
phibos splendidus ut sèpius diximus.

32. Secreto tramite. | Via quippe ,
quæ Sol ab occasu ad ortum remeat ,
ignota est , omnibus quidem homini-
bus , quos sibi ex adverso stantes anti-
podas cæteri homines habent : quod Sol
his & illis hominibus simul non appa-
reat , sed præsertim Poëtis , qui & oc-
cidentem solem in aquas præcipitare ,
& orientem ab iisdem aquis consurgere
mentiuntur.

33. Currum solitos vertit ad ortus.]
Nam Sol ab iisdem Poëtis vehi fingi-
tur curru , cuius sint axis , rotæ , equi :
Ovid. 2. Metam. v. 63.

*Ardua prima via est , & quæ vix mane-
rentes .*

*Enituntur equi ; medio est altissima cæ-
lo .*

*Vltima prona via est , & eget moderami-
ne certo .*

*Tunc etiam qua me subjectis excipit un-
dis*

*Ne ferar in præcepis Tethys solet ipsa ve-
reri .*

Repetunt

Repetunt proprios quæque recursus ,

33. Redituque suo singula gaudent.

Nec manet ulli traditus ordo ,

Nisi quod fini junxerit ortum ,

Stabilemque sui fecerit orbem.

INTERPRETATIO.

*Omnia requirunt regressus suos , & cuncta
delectantur recursu suo. Ordo unicuique
rei prescriptus non servatur , nisi bac con-*

*junxerit suum finem cum suo principio &
fecerit circulum sui constantem.*

NOTE.

34. Repetunt proprios quæque recur-
sus , &c.] Singula conantur ad eum ,
unde digressa sunt , statum recurrere ,
hoc que statu recuperato veluti gaudent:
Sic bestia priores mores , plantæ prior-
es situs , Sol ipse priora locum appe-
tere & quantum in se est repete videtur.
Horatius Epist. l. 1. ep. 10.

*Naturam expellas furcâ , tamen usque
recurret.*

35. Stabilemque sui fecerit orbem.] Ut
vnuis sit cujuslibet rei in suum princi-
pium remeantis circuitus. Sic Ecclesias-
tit. I. Oritur Sol & occidit , & ad locum

suum revertitur : ibique renascens gyrat per
meridiem , & flectitur ad Aquilonem. Lu-
strans universa in circuitu pergit spiritus ,
& in circulos suos revertitur. Omnia flu-
mina intrant in mare , & mare non re-
dundat , ad locum , unde exeunt , flumina
revertuntur , ut iterum fluant.

Atque ex his omnibus Philosophia
concludendum relinquit homines à Deo
tamquam à principio ortos , quemdam
sui orbem facturos , instar cæterorum ,
ad Deum tanquam ad suum finem re-
currere.

Quamvis Pœni pulcta leones
Vincula gestent, manibusque datas
Captent escas, metuantque trucem,
10. Soliti verbera ferre, magistrum:
Si crux horrida tinxit ora,
Resides olim redeunt animi,
Fremituque gravi meminere sui,
Laxant nodis colla solutis,
15. Primusque lacer dente cruento
Domitor rabidas imbuat iras.

INTERPRETATIO.

Licer leones Africani gerant catenas splen- | jampridem otiosi recurrent, & leones me-
didas, & capiant cibos porrectos manibus | mores sui, murmure ingenti, liberant sua
domini, & timeant ipsum dominum ter- | colla, vinculis ruptis, & ipse dominus,
ribilem, solti ab eodem vapulare: si ta- | primus discriptus ore crudeli, satiat furores
men sanguis, verberibus præsertim fusus,
imbuerit vultus corum horrendos, spiritus
savos eorumdem.

NOTÆ.

ut Deus est immutabilis, sic leges istæ
firmæ sunt, dignæ propterea, quæ
tanquam propria philosophicæ medita-
tionis materies, ab ipsâ Philosophiâ
considerentur, siisque auditoribus seu
strictâ seu etiam solutâ oratione propo-
nuntur: arguto autem hoc cantrum Philo-
sophia ad probandum, id quod sibi pro-
posuit, quatuor adhibet argumentorum
genera: primum à leonibus: secundum
a volucribus: tertium à plantis: quar-
tum ab ipso sole desumitur.

7. Pœni leones. | I. Philosophia pro-
batura, perpetuum esse cuiuslibet rei ad
suum principium remeantis circuitum,
argumentatur à leonibus, quos vocat
Pœnos sive Africanos, quod ut populi,
sic Leones Africae ferociores esse so-
leant. Virg. i. Aeneid. v. 306.

Et jam iussa facit, ponunque ferocia
Pœni
Corda, volente Deo,
Seneca in Hippol. v. 347.
Pœni quatunt colla leones,
Cum movit amor; tum sylva gemit
Murmure sevo.

Quasi dicat: quicmadmodum leones fe-
roces, vinculis, escis, & verberibus
mansueti, statim atque sanguinem
misum, oculis, præsertim naribus, per-

ceperunt, veluti immemores suæ capti-
vitatis, prioris verò suæ indolis memo-
res, fremunt, vincula rumpunt, & ip-
sum domitorem lacerant: sic homo suæ
originis memor ad suum principium con-
natur regredi: Sic Martialis epigram.
75. lib. 2. ait, leonem cicurem sanguine
ferarum gladiatorumque in arenâ
amphiteatri effuso commotum pueros
invassis & miserabiliter in conspectu
omnium laceravisse.

Verbera securi solitus leo ferre magistri
Insertamque pati blandus in ora ma-
num.
Dedidicit pacem, subito feritate reversa,
Quanta nec in Libycis debuit esse jugis:
Nam duo de tenerâ puerilia corpora turbâ
Sanguineam rasistris qua renovabat hu-
mum;

Savus & infelix furiali dente permit:
Martia non vidit majus arena nefas.
12. Resides olim redeunt animi. | Illa
scilicet corpuscula, quæ sunt pars san-
guinis subtilior, quæque cerebrum in-
gredia nervos hinc exortos subeunt, ut
ventus organa musica: hæc quippe cor-
puscula propter quādam similitudinem,
quā habent cum vento ejusque
motu, animi vocantur & spiritus. Vir-
gil. i. Georg. v. 415.

Quæ canit altis garrula ramis
Ales, caveæ clauditur antro:
Huic licet illita pocula melle,
20. Largasque dapes dulci studio
Ludens hominum cura ministret;
Si tamen, arto saliens tecto,
Nemorum gratas viderit umbras;
Sparsas pedibus proterit escas,
25. Sylvas tantum mœsta requirit,
Sylvas dulci voce susurrat.

INTERPRETATIO.

Si volucris, que loquax cantare solet in | minus volucris, si angustâ in domo suâ
summis arboribus, includitur cavea, velu- | saltans, conspexerit umbras jucundas syl-
ti carcere: quamvis homo diligens illic sup- | varum, concutat dapes dispersas, tristis re-
pediter eidem potum melle conditum, & es- | petit solum sylvas, & suavi garrulitate
cas copiosas, animi causâ; eadem nihilo- | murmurat sylvas eisdem.

NOTÆ.

Haud equidem credo, quia sit divinitus | ita ut hic dicatur illorum iras imbuere:
illis
Ingenium, aut rerum fato prudentia ma- | Sicut Virgil. ait 7. Aeneid. v. 541.
jor:
Verum ubi tempestas & cœli mobilis hu- | Promissi Dea facta potens, ubi sanguine
mor
Mutavere vias: & Iuppiter humidus
Austris
Densat, erant qua rara modo; & qua
densa, relaxat,
Vertuntur species animorum, & pectora
motus
Nunc alios, alios dum nubila ventus
agebat,
Concipiunt: hinc ille avium concentus
in agris,
Et lata pecudes, & ovantes gutture cor-
vi.

Similiter ergo illi spiritus in leonibus
ciciribus propter vincula, escas, & ver-
bera à solito itinere ita deflectuntur, ut
otiosi & quasi resides videantur. At
novo sanguinis fusi seu colore, seu odo-
re, seu utroque via haec tenus obstructæ
aperiuntur: unde hi spiritus, qua data
porta ruentis iter à naturâ sibi præscrip-
tum tenent, leonemque infolio qui-
dem sed non minùs naturali motu com-
movent: hinc leones fremunt, rumpunt
vincula, & ipsum domitorem lacerant:

18. Cavea clauditur antro | Cavea ge-
neratim est quilibet locus cavatus ob-
scurusque, hic autem cavea sunt carce-
res, quibus aves præsertim includere so-
lemus, vulgo Ædes cages: voluit verò
Philosophia ramis altis, in quibus ales
garrire solet, opponere cavea antrum,
quo ales includitur, ut magis denota-
ret, quantum hic alitis status à natura-
li distet.

22. Arto saliens tecto. | In tecto, in-
quam, non è tecto saliens: alioquin
nec sparsas pedibus proterere escas, nec
mœsta, nec sylvas voce susurrare, sed po-
tius deseruisse escas, laxa, & sylvis

PROSA TII.

ARGUMENTUM.

PHILosophia, quod haec tenus generatim probavit, id deinceps speciatim probatura de divitiis, dignitatibus, regno, gloriâ, & voluptatibus, tam solutâ quam strictâ oratione, de his scilicet veram propositionem, at falsam assumptionem fieri, incipit à divitiis, quas demonstrat non esse summum bonum, propter anxietatem, timorem, ceteraque perturbationes, quibus comitantur.

Vos quoque ^a terrena animalia, ^b tenui licet imagine, ^c vestrum tamen principium somniatis, ^d verumque illum beatitudinis finem, licet minimè perspicaci, qualicumque tamen cogitatione prospicit, eoque vos, & ^e ad verum bonum naturalis dicit intentio,

INTERPRETATIO.

a homines. b obscurâ quamvis cogita- | tione. c cogitatis.

NOTÆ.

1. *Terrena animalia.*] Homines rebus terrenis addicti.

2. *Tenui imagine.*] Specie sive ideâ ingentia, quæ corporis consortis impressionibus obscuratur.

3. *Vestrum principium somniatis.*] Deum obsecrè, instar somniantium, percipitis: sicut jam explicuius.

4. *Verumque finem.*] Ut homo instar exterarum rerum fäbilem sui faciat or- bém, necesse est ut quod fuit illi principium, idem sit finis cogitandi: quam obrem si homo, obscurè saltē, suum agnoscat principium, idem homo, obscurè pariter, suum finem cognoscat, necesse est.

5. *Licet minimè perspicaci, qualicumque tamen cogitatione.*] Prædictâ scilicet obscuraque specie sive ideâ, quæ quod sit in nobis & hujus proximè conscius sumus, meritò vocatur cogitatio.

6. *Ad verum bonum naturalis dicit intentio.*] Quod enim mens nostra divinitus informetur prædictâ specie, in quâ quædam attributa naturaliter videt comprehendendi, propterea eadem nostra mens jūdicando veras naturaliter format de summo bono propositiones, quas propter necessitudinem, quæ est inter judicium appetitumque boni, naturalis intentio sequitur.

& ^f ab eodem multiplex error abducit. Considera namque, an per ea, quibus se homines adepturos beatitudinem putant, ad destinatum finem valeant pervenire? Si enim vel pecunia, vel honores, ceteraque tale quid afferunt, cui nihil bonorum abesse videatur, nos quoque fateamur fieri aliquos horum adeptione felices. Quod si neque id valent efficere, quod promittunt, bonisque pluribus carent, nonne ^g liquido falsa in eis beatitudinis species deprehenditur? ^h Primum igitur te ipsum, qui paulo antè divitiis affluebas, interrogo. ⁱ Inter illas abundantissimas opes nunquam ne animum tuum concepta ex qua libet injuriâ confudit anxietas? Atqui, inquam, tam libero me fuisse animo, quin aliquid semper ^j angeret, reminisci nequeo. Nonne quia vel aberat, quod abesse non velles; vel aderat, quod adesse noluisse? Ita est, inquam. Illius igitur præsentiam, hujus absentiam desiderabas. Confiteor, inquam. Eget vero, inquit, eo, quod quisque desiderat. Eget, inquam. Qui vero eget aliquo, num est usque quaque sibi ipse sufficiens? Minime, inquam. Tu itaque hanc insufficientiam plenus, inquit, opibus sustinebas? Quid ni? inquam. Opes igitur nihilo indigentem, sufficientemque sibi facere nequeunt, & hoc erat, quod promittere videbantur.

INTERPRETATIO.

a evidenter. b cruciaret.

NOTÆ.

7. *Ab eodem multiplex error abducit.*] Nimis dum eadem mens prædictis propositionibus convicta, præjudiciis ita deflectitur, ut falsis assumptionibus iudicium intentionemque habeat de eo, cui antè captae summi boni proprietates non conveniunt: sicut de unoquoque fecorum probandum est, videlicet de divitiis, dignitatibus, regno, gloriâ, & voluptatibus; ac primò quidem de divitiis.

8. *Primum te ipsum qui paulo antè divitiis affluebas, interrogo.*] Boëtius quippe, priusquam apud Theodericum male audiret, ditissimus fuit: unde expertus novit, quomodo homo afficiatur erga amissas, amittendas, & præsentes quoque divitiias, potestque propterea interroganti Philosophiae respondere, divites nec anxietate animi, nec mente, nec pluribus aliis affectibus va-

care. 9. *Inter illas, &c.*] I. Ergo argumentatur Philosophia ab anxietate animi: *Anxietas quasi anxietas à supino anctum;* hoc autem ab *ango,* quod est constringo: quamobrem *anxietas* hic idem quod *animi angor:* sed angor, teste Tullio, est ægritudo premens: ita ut animus, instar partium corporis compressi, videatur confundi propter aliquam *injuriam:* unde sic argumentari videtur Philosophia. Ubi est animi anxietas, ibi felicitas non est: anxietas enim illa, ut pote animi ægritudo, est felicitati contraria. Atqui in divitiis semper quædam est animi anxietas: quod his vel absit, quod abesse non vellet, vel adsit, quod adesse nollent: sicut Boëtius expertus fatetur. *Insufficiencia vox latina non videtur.*

Atqui ¹⁰ hoc quoque maximè considerandum puto, quòd nihil habeat suapte naturà pecunia, ut his, à quibus possidetur, invitè nequeat auferri. Fateor, inquam. Quidni fateare, cùm eam cotidie valentior aliquis eripiat invito? Unde enim ^a forenses querimoniae, nisi quòd vel vi, vel fraude à nolentibus pecuniae repetuntur erectae? Ita est, inquam. Egebit igitur, inquit, extrinsecus petito præsidio, quo suam pecuniam quisque tueatur. Quis, inquam, neget? Atqui non egeret eo, nisi possideret pecuniam, quam posset amittere. Dubitari, inquam, nequit. In contrarium igitur relapsa res est: nam quæ sufficiētes ^b sibi facere putabantur opes, alieno potius præsidio faciunt indigentes. ¹¹ Quis autem modus est, quo pellatur divitiis indigentia? Num enim divites esurire nequeunt? num sitire non possunt? num frigus hybernum pecuniosorum membra non sentiunt? sed adest, inquieris, opulentis, quo famem satient; quo sitim frigusque depellant. Sed ¹² hōc modo consolari quidem divitiis indigentia potest, auferri penitus non potest. Nam si hæc ^c hians semper, atque aliquid poscens, opibus non expletur, maneat necesse est, quæ possit expleri. Taceo quòd ¹³ naturæ minimum, quòd avaritia nihil satiis est.

INTERPRETATIO.

^a lites. ^b hominibus. ^c indigentia.

NOTE.

^{10.} Hoc quoque maximè considerandum puto. ^{11.} Eadem Philosophia argumentatur à timore, cuius divites numquam sunt expertes, hāc fere ratione. Ubicumque est timor, ibi non est felicitas, quòd timere sit malum; felicitas autem omne malum expellat. Atqui in divitiis semper est timor; saltē ne ipsi à potentioribus spolientur inviti: cùm pecunia vel vi vel fraude invito domino quotidie eripiantur, ut forenses querimonia probant, & ipse Boëtius expertus est: quare tantum abest, ut divitiæ satisfacere possint, ut alieno potius prædio faciant indigentes.

^{12.} Quis autem modus, &c. III. Philosophia argumentatur à pluribus aliis affectibus, quos opes impediunt nequeunt, imo sapientia excitant, augmentant: quod potest sic contrahi. Ubi est famæ, sitis, frigus, ceteræque ejusmodi affectiones menti incommodæ, ibi

non est felicitas: quòd bonum his malis contrarium absit. Atqui in divitiis, non secus ac in pauperibus, est famæ, sitis, frigus, & cetera hujusmodi, quæ quamvis opibus possint differri, opibus tamen omnino auferri non possunt.

^{13.} Consolari.] Verbum hoc sèpius actionem significat: sed in contrarium etiam partem dictum invenies apud optimos auctores, Asinius in epist. Cic. consolabar ob ea qua timui.

^{14.} Natura minimum, avaritia nihil satiis.] Natura hīc corpus est, avaritia est mens appetens: corpori autem minimum sufficere potest: sicut minimus cibis famem, minimus potus sitim; minimus calor frigus expellere potest: at menti appetenti nihil satiis est: nam, ut ait Juvenalis,

Crescit amor nummi, quantum ipsa pecunia crescit.

Quare si opes nec summovere indigentiam possunt, & ipsæ suam faciunt, ¹⁴ quid est quòd eas sufficientiam præstare credatis?

NOTE.

^{14.} Quid est quod eas, &c.] Quare, mum bonum quod sufficere potest: ð homines, arbitramini divitias instar Sed falso assumitis, divitias posse suf- summi boni vobis posse sufficere: verè ficer: nam quidem proponitis, illud esse sum-
--

